

10. trinn på reise for fred

10E og 10F foran minnesmerket om barna som ble drept i Lidice. Foto: Lise Elisabeth Johannesen

Nannestad:

Helt siden de begynte på ungdomsskolen har disse, til sammen, 150 elevene planlagt en tur med «Aktive Fredsreiser» og høsten 2008 var ventetiden over! 12. oktober satte den første puljen på to klasser kursen sør-
over, mot Tyskland, Polen og Tsjekkia. Alle de tre puljene hadde valgt forskjellige reiseruter, noe som gjorde det ekstra spennende å komme hjem å fortelle alt til vennene sine.

10. trinn og 2. verdenskrig.

I vår hadde disse klassene 2. verdenskrig som hovedtema i skolearbeidet. De holdt på med et prosjekt og leste boken til Herman Sachnowitz «Det angår også deg». I tillegg til dette har elevene i ukene før avreise øvd inn dikt og sanger til seremonier i leirene, skrevet egne krigs- og freds dikt og hatt et lite ekstra prosjekt om et tema innenfor deres egen reiserute. De satte av torsdagskvelden før avreise til å fremføre sitt prosjekt for foreldrene i de klassene som skulle reise sammen eller lage mat fra et land de skulle besøke.

For å finansiere turen noe, skrev de boken «Skytsengelen», en samling av fortellinger elevene selv har skrevet og musikalen «This is my life».

Da tiden for avreise kom, tørket mang en forelder sine tårer med tanke på å sende sin lille sønn eller datter avgårde. Inne i bussen derimot, sto stemningen i taket og sommerfuglene flakset vilt rundt i magen. Og etter hvert ble de alle enige om at den 12 timer lange bussturen gikk mye fortere enn forventet.

Lidice

Etter tre netter på hotellet i Praha, en guidet tur i byen og en hel dag med shopping vendte 10E og 10F nesene mot Lidice. Den lille landsbyen i Tsjekia som ble jevnet med jorden som en hevnaksjon. Alle menn ned til 15 år ble stilt opp mot en vegg og skutt ettersom de kom.

Til sammen 104 barn under 16 år ble samlet. 22 av dem var arisk utseende, – lyst hår, blå øyne – disse ble tatt hånd om av Himmlers organisasjon Lebensborn. Etter krigen ble 16 av dem identifisert. De resterende 82 ble sendt til Polen hvor de ble drept.

Alle kvinner over 16 år (184) ble sendt til Ravensbrück.

Elevene tilbrakte litt tid inne i museet, så en film om Lidices skjebne og kikket på bilder av de stakkars uskyldige menneskene som bodde i byen. Etterpå bar det ut mot slettene som, i sin tid, var en liten landsby.

Nå er den engang så brutalt smadrede byen blitt til en flott park med skulpturer og minnesmerker.

Elevene vandret litt rundt i parken for å kikke og ta bilder. Når besøket nærmet seg slutten, tok de to klassene turen til minnesmerket om de 82 barna, vakkert pyntet med kosedyr og blomster.

- Da jeg så de kosedyrene, tenkte jeg; Disse bamsene skulle de barna hatt, isteden ble de bare skutt, sier Ole Rangnes

Foran denne skulpturen holdt de en liten seremoni med sang og diktlesning. «Din tanke er fri» - som på norsk er skrevet av Alf Granner - ble sunget for full hals og såre hjerter av de omlag 60 personene tilstede – inkl. frivillige foreldre og lærere. 10F fremførte «Du må ikke sove!» av Arnul Øveland. Pernille Myrvold, Daniel Nordby og Anders Wenger (10E) leste «Til ungdommen» av Nordahl Grieg og Tina Hasselgren og Fahil Anweri (10E) fremførte sine selvskevne dikt.

De avsluttet det hele med ett minutt stillhet.

Pernille Myrvold, Daniel Nordby og Anders Wenger. Foto: Lise Elisabeth Johannesen

Sachsenhausen

Elevene trakk ut av bussen utenfor inngangen til «Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen» med en isklump i magen. Allerede før de kunne se leiren hadde klumpen satt seg i halsen. Veien fra bussen til inngangen i den indre mur virket endeløs med tanke på alle de lidende menneskene som hadde vandret den før dem.

Etter at guiden kort fortalte at plassen mellom den indre og ytre mur var stedet der SS-brakkene sto, bar det mot hovedporten. Den pene bygningen minner ikke mer om noe ondskapsfullt enn noe annet bygg, men påskriften «Arbeit macht frei» på jernporten får det til å gå kaldt nedover ryggen. Det knirket litt i porten idet den gled opp og en øde halvsirkel kom til syne. Stemningen som slo imot denne gjengen med ungdommer var overveldende. En kald vind

pustet på dem som om en sjel strøk forbi og de begynte å trekke innover på plassen.

- Her stopper vi litt, sa guiden og ungdommene stoppet og kikket seg rundt. Hun fortalte litt om leiren i korte trekk før hun pekte på et lite stykke vei som strakk seg langs halvparten av halvsirkelen. - Det er en del av den 8-talls formede ruten fangene måtte gå for å teste ut skoene til SS-soldatene, forklarte hun. - Vi skal tilbake dit etterpå og prøve å gå på de forskjellige terrengene. Sand, grus, singel, glass etc.

Ferden gikk mot brakke 38, jødebrakka. Den består av et museum som viser jøder i leiren og noen av deres historier samt aksjoner som ble gjort mot jøder ellers. I tillegg er det et «soverom» og et rom med bord og benker.

Det neste guiden ville vise dem var fengselet. Celle etter celle, bortover den lille, gjenværende delen av fengselet. På andre siden, ute, viste guiden dem en avrettingsplass. Tre stolper med en bolt øverst.

- Fangene sto med ryggen til stolpen og hendene bakbundet, forklarte guiden. - Et rep ble bundet fast i hendene og trukket opp mot boltens slik at fangens føtter ikke var nær bakken. Ettersom fangen gled ned ble andre fanger beordret om å trekke ham opp igjen.

Like etter gikk besøket til det patologiske rommet. Rommet hvor de syke legene utførte eksperimentene sine. Idet man entrer rommet kommer det et gys av kulde fra alle kanter. Det er som om selve rommet puster is. De hvite operasjonsbenkene står der tomme, men man kan se de spinkle, lidende kroppene ligge der oppskåret. Dette ble veldig sterk for mange og noen gråt ustoppelig.

Siden går ferden til Ravensbrück.

«Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen» eller minnesmerke og museum Sachsenhausen. Foto: Lise Elisabeth Johannesen

Ravensbrück

Etter en liten matpause på Jungenherberge ved KZ-leiren Ravensbrück, gikk elevene sammen med foreldre, lærere og guide den korte veien til hoved inngangen til leiren. I leiren Ravensbrück var det også engang en jernport med påskriften «Arbeit macht frei» men denne ble fjernet. Allikevel gjorde den øde plassen på andre siden av åpningen i muren, stort inntrykk. Der ligger en øde grusplass som mengder av lidende kvinner og jenter har vandret over.

Guiden samlet mengden utenfor hovedinngangen for å fortelle litt og forklare de merkelige figurene utenfor. De forestiller fanger på vei inn i leiren og de har en bolt igjennom brystet med en trekant som symboliserer hvilken type fange de var. Hovedinngangen sto og gaper mot dem som en åpen, sulten munn idet de 60 personene nærmet seg. De trådte inn i leiren og et langt bygg kom til syne på venstre hånd. De ble stående å lytte til noen av guidens historier. Hun kjente selv tre polske tidsvitner som hadde sittet i Ravensbrück og fortalte noe en av dem hadde fortalt henne.

- Disse tyskerne elsket jo å eksperimentere, begynte hun. - Og sterilisering var intet unntak. Min polske venninne fortalte en gang om en episode hun husket. De be fortalt senere det var en kvinne som hadde blitt satt i en gynekolog stol for å steriliseres. De gikk inn i henne og skar eggstokkene tvert over uten bedøvelse. Det venninnen min

husket var jo at hun kom ut med tårer i øynene og blod nedover bena og alle visste hva som hadde skjedd.

Videre gikk de til skyttergangen. Den var det få som hadde hørt om. Dette var mellomrommet mellom en bygning og en mur ved det som nå er et museum. Imellom der ble kvinner, eventuelt med barn, stilt opp og bedt om å løpe. De visste de løp rett inn i døden der de løp med en soldat med skytevåpen i hælene.

- Det var sterkt, og det er noe helt annet enn å bare høre om det, sier Anders Wenger i 10E.

Videre fikk elevene ta en titt i museet, der var det blant annet et norsk rom som inneholder for eksempel bilder av det norske tidsvitnet Inger Gulbrandsen som 10E og 10F hadde besøk av og snakket med før turen.

Mot slutten av besøket samlet alle seg foran massegraven forkledd som en rosehage på innsiden av muren. Der leste to av mødrene som var med på turen et dikt for elevene. Dette utløste mange tårer.

- Det hadde nok mye med stemningen å gjøre, mente Lill Kathrine Haugsbakk i 10E. - Det var blitt sent og mørk og vi hadde samlet opp mye inntrykk i løpet av dagen.

Men det at de begge er mødre var nok også en utløsende faktor og det var mange våte kinn som måtte tørkes, ikke bare elevenes.

Besøket ble avsluttet med en liten seremoni foran innsjøen som mange av fangene ikke engang visste om. Den ligger omtrent 50 m fra leiren og enda var det mange som ikke visste at den var der! Den er kalt Tåresjøen.

Jentene ble stilt opp på rekke med ansiktet mot innsjøen om med en hvit rose i hånden. Noen prøvde seg på å lese eget dikt, men det endte i en grøt av ord og tårer. De bestemte seg for heller å prøve å hulke frem «Din tanke er fri.» Den svake og gråtkvalte sangen fylte innsjøen. Jentene trådte frem mot trappen som førte ned til innsjøen og la hver sin rose i vannet blant de hundrevis som allerede lå der.

Ett minutt stillhet. Det er rart hvor øredøvende stillhet kan være.

Denne turen gjorde stort inntrykk på både elever og lærere og foreldre. Mange føler nok de har vokst på turen og en del har endret sitt syn på både personene de reiste med, krigens historie og mennesker i det hele tatt. Noen lærte mye på turen og innså mye du ikke greier å se når du sitter på skolebenken og leser i en bok. Det å være der og høre om det som hendte av en som virkelig kan det og se stedet med egne øyne gjør så mye mer inntrykk og gir en så mye mer enn å lese det eller høre en foreleser snakke om tørre fakta. Dette skulle vært obligatorisk, en del av pensum for; Hvis ✓ i glemmer vår fortid må vi leve den om igjen.

Jentene i 10E og 10F stilt opp med ansiktet vendt mot Tåresjøen og med en rose i hånden. Foto: Bjørnar Aas